

Kazimierz Kraj¹

(rec.): Marek Gryga, *Wojska Specjalne Federacji Rosyjskiej*

Wydawnictwo Defence24 Sp. z o.o., Warszawa 2021, ss. 177

Problematyka funkcjonowania, struktur i zbadanie teorii wykorzystania rosyjskich wojsk specjalnych jest sprawą jak najbardziej zrozumiałą i potrzebną. Przynajmniej w świetle aktualnej *Strategii bezpieczeństwa narodowego* Rzeczypospolitej Polskiej z 2020 r., w której Federacja Rosyjska została bezceremonialnie wskazana jako nasz potencjalny przeciwnik, a nawet wróg (Mickiewicz, 2020). Więc jest naturalne dla badacza zajmującego się Rosją i jej siłowymi strukturami sięgnięcie po książkę ppłk. rez. dr. Marka Grygi, który podjął się trudu przedstawienia wojsk specjalnych naszego wielkiego sąsiada. Marek Gryga jest emerytowanym żołnierzem zawodowym, który 12 z ok. 30 lat służby wojskowej oddał służbie w jednostkach specjalnych Wojska Polskiego. Zawodową służbę wojskową zaczął klasycznie od dowództwa plutonu w 1 Batalionie Szturmowym w Lublińcu, następnie kontynuował ją w 1 Pułku Specjalnym Komandosów, gdzie był dowódcą kompanii dywersyjno-rozpoznawczej i zastępcą dowódcy batalionu specjalnego. Przez pięć lat służył na stanowisku szefa szkolenia JW „AGAT”. Następnie, jako starszy wykładowca Akademii Sztuki Wojennej, zajmował się kształceniem oficerów oraz studentów cywilnych. Wykładał zagadnienia z tematyki związanej z wojskami specjalnymi i operacjami specjalnymi. Ukończył studia doktoranckie i w 2020 r. obronił rozprawę doktorską.

Książka autorstwa Marka Grygi została wydana przez Wydawnictwo Defence24 w 2021 r. W zamierzeniu Autora, jak się wydaje, miała stanowić kompendium wiedzy na temat wojsk (jednostek specjalnych) sił zbrojnych Federacji

¹ Dr hab., Akademia im. Jakuba z Paradyża, Wydział Administracji i Bezpieczeństwa Narodowego, email: artuzow@wp.pl, ORCID: 0000-0002-9646-1383.

Rosyjskiej. Monografia składa się z dziesięciu rozdziałów, wstępu, podsumowania, bibliografii oraz załącznika zawierającego 52 kolorowe zdjęcia sprzętu i broni używanej przez rosyjskie wojska specjalne Ministerstwa Obrony FR.

We *Wstępie*, bardzo skromnym, Autor wskazał, że monografia ma na celu przybliżenie czytelnikowi, skąd się wzięły oraz czym są współcześnie wojska specjalne Ministerstwa Obrony Rosji (precyzyjniej, raczej jej sił zbrojnych (Горкин i in., 2002, s. 348)). Ponadto już na początku Autor posłużył się nazwą Specnaz pisaną właśnie tak, z dużej litery, choć nie jest to nazwa własna, tylko określenie wyspecjalizowanych jednostek wojskowych. Pierwszy rozdział pt. *Rodowód* został w bardzo pobieżny sposób poświęcony początkom rosyjskich wojsk specjalnego przeznaczenia od czasów rewolucji październikowej do decyzji szefa Sztabu Generalnego Sił Zbrojnych FR w 2009 r. o utworzeniu Sił Operacji Specjalnych. Kolejny, drugi rozdział: *Wojska specjalne MO FR oraz rosyjskie poglądy dotyczące ich wykorzystania – stan na 2021 r.* odwołuje się praktycznie jedynie do syntetycznego opracowania autorstwa Daniela Kasprzyckiego pt. *Rosyjska myśl wojskowa i jej przeobrażenia w kontekście zmiany zagrożeń i sposobów wykorzystania potencjału militarnego XXI wieku* (2018). Dodatkowo Autor zamieścił schematy struktur wojsk specjalnego przeznaczenia i modelowej struktury brygady specnazu, ale niestety nie podaje źródeł, z których korzystał przy ich opracowaniu. Kolejne rozdziały noszą tytuły: *Zdolność do dowodzenia na przełomie drugiej i trzeciej dekady XXI wieku* oraz *Zdolność do rozpoznania na przełomie drugiej i trzeciej dekady XXI wieku*, w których odwołania do literatury są szczątkowe, zaś jedyne źródła to artykuły publicystyczne portalu Defence24, autorstwa Maksymiliana Dury i Marcina Gawędy. Kolejne rozdziały od piątego do siódmego noszą podobnie sformułowane tytuły: *Zdolność do rażenia na przełomie drugiej i trzeciej dekady XXI wieku*, *Zdolność do przetrwania i ochrony wojsk na przełomie drugiej i trzeciej dekady XXI wieku* oraz *Zdolność do zabezpieczenia logistycznego działań na przełomie drugiej i trzeciej dekady XXI wieku*. W tych rozdziałach głównym źródłem są publikacje portalu Defence24 oraz inne źródła internetowe. Ostatnie trzy rozdziały, liczące łącznie (sic!) 17 stron noszą tytuły: *Możliwości w zakresie organizacji i uzupełnienia stanów osobowych na przełomie drugiej i trzeciej dekady XXI wieku*, *Szkolenie na przełomie drugiej i trzeciej dekady XXI wieku* oraz *Rosyjskie wojska specjalne w aneksji Krymu oraz walkach we wschodniej Ukrainie*.

Monografia została zakończona skromnym *Podsumowaniem*, które w ocenie recenzenta nie wnosi nic nowego do naszej wiedzy o wojskach specjalnych Rosji, lecz jedynie powtarza utarte komunały o odzyskiwaniu przez Rosję statusu

supermocarstwa oraz nawiązuje do potencjalnej konfrontacji ze znacznie groźniejszym przeciwnikiem, czyli siłami zbrojnymi państw NATO bądź państwami sympatyzującymi z aliansem – Szwecją i Finlandią. Dlaczego miałyby dojść do tej konfrontacji – Autor już nie wyjaśnia. Recenzent stawia konia z rzędem, że na podstawie lektur i zawartości recenzowanej książki nie można wywieść takich wniosków.

Jako punkt odniesienia recenzent miał do dyspozycji obszerny artykuł pułkownika mgr. Michała Strzeleckiego², dowódcy Jednostki Wojskowej Komandosów pt. „Uprzejmi ludzie” czy „zielone ludziki”? *Siły Operacji Specjalnych Ministerstwa Obrony Federacji Rosyjskiej* (2017). Skromnie, bo jeden raz zacytowany przez Autora omawianego dzieła. A gdy przyjrzymy się opracowaniu Michała Strzeleckiego, jest ono dobrym, fachowym, z naukowymi standardami opisem wojsk specjalnych Federacji Rosyjskiej, opierającym się na ówczesnie dostępnych i możliwych do weryfikacji źródłach. I na tym tle monografia ppłk. dr. Marka Grygi wypada bardzo słabo pod względem warsztatu naukowego, jak również przekazanej wiedzy na temat rosyjskich wojsk specjalnych. Zaczniemy od analizy literatury liczącej łącznie 58 pozycji, w tym aż 41 źródeł internetowych. Przywoływany wyżej Michał Strzelecki, o ile recenzent nie popełnił omyłki, wykorzystał w swoim artykule 71 różnorodnych źródeł. I co ważne, powoływał się na źródła rosyjskie, w tym *Военно-промышленный курьер*, *RIA Nowosti* czy *TASS* oraz np. polski *Przegląd Bezpieczeństwa Wewnętrznego*, w którym publikuje wybitny polski znawca rosyjskich operacji specjalnych i rosyjskich wojen nowej generacji dr Michał Wojnowski, którego artykułów Autor monografii nie wykorzystał. Ze stratą dla jej wartości poznawczej i naukowej. Wykorzystując monografię autorstwa Władimira Kwaczkowa, nie dość, że podaje w przypisach niewłaściwe strony (np. 22 zamiast 52), to jeszcze nie skorzystał właściwie z lektury, aby przedstawić polskiemu czytelnikowi innych prekursorów rosyjskiej szkoły operacji specjalnych, takich jak: Konstantin Zwonariew, Aleksander Swieczin czy Piotr Karatygin. A wystarczyło również sięgnąć do reprintu dzieła Stefana Roweckiego – *Walki uliczne*, to geneza i twórcy radzieckiej (rosyjskiej) szkoły operacji specjalnych mogliby w pełni zostać przedstawieni czytelnikowi. Wydaje się również, że niezbędne było sięgnięcie do opracowania współczesnego rosyjskiego praktyka i teoretyka wojskowego generała majora Aleksandra Władimirowa, którego dzieło *Podstawy ogólnej teorii wojny* jest podręcznikiem w wojskowych uczelniach Rosji. Nie będę już wymieniał innych nazwisk. Nie wiem,

² Obecnie studiuje w War College w Waszyngtonie.

dłaczego ppłk. Marek Gryga w swoim opracowaniu pominął takie źródła, jak: wielotomowa encyklopedia *Спецназ ГРУ*, w tym tom *Спецназ ГРУ Новейшая история 1999 – 2010 гг.* lub *История спецназа ГРУ От военных партизан до «вежливых людей»*.

Również pod względem redakcyjnym monografia jest wadliwie skonstruowana. Podział tekstu liczącego ze spisem literatury i spisem treści oraz wykazami rysunków i zdjęć 118 stron na 10 rozdziałów oraz wstęp i podsumowanie jest błędem. Gdyby trzymać się tematyki poszczególnych rozdziałów zaproponowanej przez Autora, zdaniem recenzenta należałoby podzielić książkę na trzy rozdziały, z tym, że pierwszy i trzeci powinny być rozbudowane. W rozdziale pierwszym winne znaleźć się obecne rozdziały pierwszy i drugi. Część drugą monografii powinny stanowić rozdziały od trzeciego do siódmego. Ostatni, trzeci rozdział, to dotychczasowe rozdziały od ósmego do dziesiątego. Oczywiście, każdy z nowych rozdziałów powinien zostać podzielony na właściwe tematycznie podrozdziały. Ponadto czytając tytuły rozdziałów od trzeciego do siódmego, odnosi się wrażenie, że książkę pisał uczeń szkoły średniej, a nie człowiek z cenzurem naukowym. Projektowany nowy rozdział pierwszy powinien stosunkowo szczegółowo przedstawiać genezę rosyjskich sił specjalnych i ich ewolucję, pokazać również odniesienia do jednostek specjalnych organów bezpieczeństwa i praktyki ich użycia, tak współcześnie, jak również w trakcie wielkiej wojny ojczyźnianej³. W szerokim zakresie powinny zostać przedstawione rosyjskie teorie wykorzystania sił specjalnych, oparte na publikacjach Michała Wojnowskiego oraz przywoływanych przez niego rosyjskich teoretyków, w tym Jewgienija Mesniera (nowe oblicze wojny) oraz przemyśleń wynikających z kursów doskonalenia kadr oficerskich KGB czy kształtowania słuchaczy rianzańskiej szkoły wojsk powietrzno-desantowych szkolącej kadry dowódcze specnazu (są stosowne opracowania – seria wydawnicza Gaudeamus). Przy pisaniu rozdziału drugiego Autor powinien przeprowadzić kwerendę rosyjskich czasopism wojskowych, m.in. takich jak: *Военная мысль* czy *Военный академический журнал*. W ostatnim, trzecim rozdziale Autor, moim zdaniem, powinien szczególnie dopracować część dotyczącą szkolenia i tutaj powinien zwrócić uwagę na wojskowe centra szkoleniowe funkcjonujące w uczelniach cywilnych oraz przeprowadzić wnikliwe *case study* nad operacjami sił specjalnych na Krymie i w Syrii.

We wstępie Autor jest zobowiązany przedstawić metodologię zastosowaną w monografii, wskazać na wykorzystaną literaturę i jej słabości. Natomiast

³ Brygada OMSBON.

podsumowanie (zakończenie) powinno odnosić się do treści opracowania, a nie jak obecnie do swobodnych wypowiedzi, niepowiązanych tematycznie z opracowaniem. Dodatkowo opierając się na zdobytej w pracy nad monografią wiedzy, Autor powinien pokusić się o prognozę przyszłości rosyjskich wojsk specjalnych i kierunków ich rozwoju.

Ponadto Autor powinien większą uwagę przykładać do weryfikacji źródeł. Przykład z przypisu nr 10. Nie wiem skąd zaczerpnął rozwinięcie skrótu *osnaz* – tajna policja. *Osnaz*⁴ to odpowiednik akronimu *specnaz*, tylko dotyczy jednostek specjalnego przeznaczenia organów bezpieczeństwa. Czasem stosowany do określania wyspecjalizowanych jednostek wywiadu wojskowego, ale o charakterze technicznym np. jednostek radiowywiadu. Również wydawnictwo powinno z większą starannością opracować graficznie i redakcyjnie książkę (np. tytuły rozdziałów), gdyż dobór czcionki, skład bardziej pasuje do amatorskiego wydania książki niż dzieła wykonane przez profesjonalne wydawnictwo.

Zadaniem recenzji jest zachęcenie czytelnika do zapoznania się z dziełem. Jednakże w tym wypadku recenzent chciał pozostać uczciwym wobec Autora i wobec siebie, gdyż zawartość monografii nie zachęca do jej polecenia, ze względu na wyżej wymienione uwagi oraz te, których recenzent nie przelał na papier.

Dlatego wszystkim zainteresowanym przeczytaniem książki Marka Grygi zalecam również zapoznanie się z artykułem Michała Strzeleckiego⁵. Autorowi sugeruję przemyślenie uwag zawartych w recenzji i opracowanie nowego, poprawionego wydania.

Bibliografia

- Kasprzycki, D. (2018). Rosyjska myśl wojskowa i jej przeobrażenia w kontekście zmiany zagrożeń i sposobów wykorzystania potencjału militarnego XXI wieku. W: P. Mickiewicz (red.), *Rosyjska myśl strategiczna i potencjał militarny w XXI wieku* (s. 195–241). Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN.
- Mickiewicz, P. (2020). O co tu chodzi? O Strategii Bezpieczeństwa Narodowego 2020. *Raport Wojsko Technika Obronność*, 9, 36–41.
- Strzelecki, M. (2017). „Uprzejmi ludzie” czy „zielone ludziki”? Siły Operacji Specjalnych Ministerstwa Obrony Federacji Rosyjskiej. *Bezpieczeństwo. Teoria i Praktyka*, 3, 383–413.
- Горкин, А.П., Золотарев, В.А., Манилов, В.Л., Милованов, В.И. (ред.). (2002). *Военный энциклопедический словарь*. Москва.

⁴ Особого назначения (осnaz).

⁵ btip.ka.edu.pl/3-2017/